

Prof. Antoni Jonecko (1931-2020) – chirurg, histolog, onkolog i historyk medycyny

Prof. Antoni Jonecko (1931-2020) – surgeon, histologist,
oncologist and historian of medicine

Anita Magowska

ORCID 0000-0002-6046-3993

Poznań

Streszczenie. Artykuł przedstawia życie i działalność zawodową oraz naukową Antoniego Franciszka Jonecko (1931-2020), pochodzącego ze Śląska Opolskiego wszechstronnego lekarza. Miał osiągnięcia w zakresie histologii, onkologii i chirurgii. Specjalistyczną wiedzę lekarską wykorzystywał do prowadzenia badań historyczno-medycznych. Publikował w języku polskim i niemieckim.

Abstract. The article presents the life and professional and scientific activities of Antoni Franciszek Jonecko (1931-2020), a versatile physician from Opole Silesia. He had achievements in the field of histology, oncology, and surgery. He used his specialized medical knowledge to conduct historical and medical research. He published in Polish and German.

Słowa kluczowe: Antoni Jonecko, historia medycyny, historia chirurgii, historia onkologii, Polsko-Niemieckie Towarzystwo Historii Medycyny

Keywords: Antoni Jonecko, history of medicine, history of surgery, history of oncology, Polish-German Society for the History of Medicine

Wśród polskich historyków medycyny ostatniego półwiecza prof. Antoni Franciszek Jonecko wyróżniał się otwartością na kulturę polsko-niemieckiego pogranicza oraz współpracę z Niemcami¹. Fundamentem jego tożsamości zawodowej i naukowej była chirurgia, historia medycyny stanowiła tylko dziedzinę dodatkowych zainteresowań naukowych, jednak wniósł do niej ważny, godny utrwalenia wkład.

¹ Dziękuję Pani Agacie Jonecko za udostępnienie materiałów biograficznych i zdjęć jej Ojca, śp. prof. Antoniego Jonecko.

Ryc. 1. Antoni Jonecko w 1962 r.
Źródło: zbiory Agaty Jonecko

Urodził się 11 lutego 1931 r. w Otmęcie na Śląsku Opolskim². Kiedy w 1957 r. kończył studia na Wydziale Lekarskim Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach, był już pracownikiem Katedry i Zakładu Histologii i Embriologii macierzystej uczelni. Po otrzymaniu dyplomu zajął stanowisko asystenta. Jednocześnie rozpoczął specjalizację, najpierw pierwszego, potem drugiego stopnia z chirurgii, w kierowanej przez prof. Stanisława Szyszko I Klinice Chirurgicznej ŚAM. Tu ujawnił się jego talent manualny. Okazał się zdolnym operatorem, a także zamięłowanym i uzdolnionym dydaktykiem oraz badaczem, wykorzystującym wiedzę i umiejętności w zakresie badań morfologicznych do rozwiązywania problemów chirurgicznych. Prof. Szyszko uważał, że jego prace są: „kompleksowe, integrujące badania podstawowe z zagadnieniami praktyczno-klinicznymi. Ten typ prac z pogranicza nauk morfologicznych i klinicznych kontynuował i rozwinął w toku dalszej swojej pracy zawodowej, poświęconej już wyłącznie chirurgii”³. Już w pierwszych latach pracy naukowej referował wyniki swoich badań na zjazdach naukowych, po raz pierwszy w 1959 r. na V Zjeździe Anatomów Polskich w Krakowie.

Ryc. 2. Oddział Torakochirurgii I Kliniki Chirurgicznej Śląskiej Akademii Medycznej, od lewej: dr Antoni Jonecko, dr Romański, prof. Stanisław Szyszko, dr Pierzycki, oddziałowa

Źródło: zbiory Agaty Jonecko

² A. Jonecko, Niemiecko-Polskie Sympozjum „Medycyna a Wojna – Düsseldorf 2009”, „Acta Medica Jaroslaviensia” 2012, s. 91.

³ Zbiory Agaty Jonecko. Ocena całokształtu dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej dr. n. med. Antoniego Jonecko przez prof. Stanisława Szyszko z 7 marca 1977 r.

Ryc. 3. Dr Antoni Jonecko (górny lewy róg zdjęcia), prof. Stanisław Szyszko (pierwszy z prawej) oraz pracownicy I Kliniki Chirurgicznej Śląskiej Akademii Medycznej, ok.1963 r.

Źródło: zbiory Agaty Jonecko

W 1961 r. Antoni Jonecko obronił na swej macierzystej uczelni pracę doktorską o „Opaskach poprzecznie prążkowanych mięśni szkieletowych kręgowców i człowieka”, przygotowaną pod kierunkiem prof. A. Vorbrodta⁴. Badania histologiczne nad strukturą mięśni kontynuował do 1966 r., zamykając ich rezultaty w cyklu 10 prac. Ostatnią z nich zamieścił w „Journal of Animal Morphology and Physiology”. Poza obserwacjami histologicznymi, badał wraz z zespołem prof. Szyszko rolę wątroby w nieodwracalnym wstrząsie pourazowym. Wykonując oznaczenia mikroskopowe i badania anatomiczne, wykazał korzystny wpływ podawania tlenu do krążenia śledzionowego, co zmieniło pogląd na nieodwracalność wstrząsu.

W latach 1963-1968 pozostawał zastępcą kierownika w Klinice Chirurgicznej Gliwickiego Oddziału Instytutu Onkologii im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie. W zespole prof. Schneiberga opracował oryginalną technikę drenażu głównego przewodu limfatycznego⁵. Jego aktywność naukowa zwróciła uwagę Wernera Heisen-

⁴ A. Jonecko, *On the problem of the ringed fibres of striated musculature*, „Journal of Animal Morphology and Physiology” 1966, s. 189-200.

⁵ Tenże, *Technika drenażu głównego przewodu limfatycznego u szczura*, „Postępy Higieny i Medycyny Doświadczalnej” 1966, s. 937-947.

Ryc. 4. Dr Antoni Jonecko podczas operacji w Klinice Chirurgicznej Instytutu Onkologii Śląskiej AM w 1968 r.

Źródło: zbiory Agaty Jonecko

berga, Noblisty, dzięki któremu otrzymał stypendium naukowe im. Aleksandra Humboldta na wyjazd naukowy do Republiki Federalnej Niemiec. Niestety, było to w czasach Zimnej Wojny i ówczesne władze Śląskiej Akademii Medycznej odmówiły zgody na jego wyjazd.

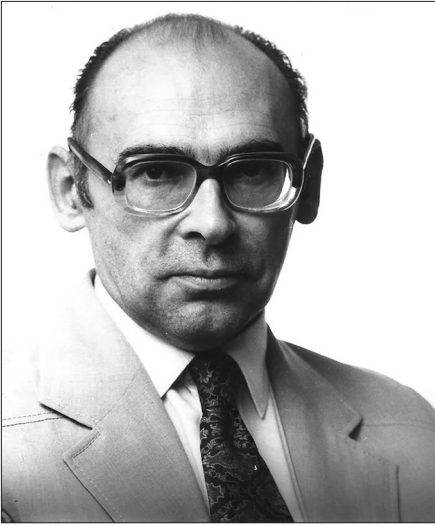
Zajmował się problemami chirurgii onkologicznej, m.in. opublikował w prestiżowym czasopiśmie japońskim pracę doświadczalną o wpływie chirurgicznie usuwanej grasicy na odnowę szpiku u szczurów⁶. W tym okresie zajmował się również chirurgią szyi, opracowując leczenie zabiegowe nietypowych torbieli środkowych⁷.

Od 1969 do 1973 r. pracował jako zastępca ordynatora oddziału chirurgicznego Szpitala Górniczego w Zabrze Biskupicach. Tam leczył pacjentów z ciężkimi górnymi obrażeniami wielonarządowymi, ofiary wybuchów mieszaniny utleniającej⁸. Kontakt z przypadkami nagłymi zachęcił go do podjęcia poszukiwań pierwszego

⁶ Tenże, *Lymphocyte as a myeloid cell precursor*, "Japanese Journal of Experimental Medicine" 1969, s. 331-337.

⁷ Tenże, *Eine mediane Halszyste mit Plattenepithelnestern und stellenweise styptischen Schilddrüsengewebe*, "Anatomische Anzeiger" 1968, s. 554-564.

⁸ Tenże, *Obrażenia chirurgiczne i methemoglobinemia wskutek wybuchu mieszaniny utleniającej*, „Wiadomości Lekarskie” 1976, s. 157-160.

Ryc. 5. Antoni Jonecko, 1981 r.
Źródło: zbiory Agaty Jonecko

opisu oddychania resuscytacyjnego napisanego w języku polskim. Wykazał, że było to w 1775 r., a ponadto, że historia medycyny może być pouczająca i inspirująca dla klinicysty⁹.

Nowy etap pracy zawodowej zaczął się w 1973 r., kiedy został mianowany ordynatorem oddziału chirurgicznego nowo utworzonego Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego w Płocku oraz specjalistą wojewódzkim w dziedzinie chirurgii ogólnej. Wykonywał zabiegi w nieznanym wcześniej w Płocku zakresie, m.in. wykonywał operacje torakochirurgiczne i angioplastykę¹⁰.

Nadal prowadził ożywioną działalność naukową, gromadząc dorobek publikacyjny pod kątem habilitacji. Patronem jego przewodu habilitacyjnego został prof. Jan Nielubowicz, a miejscem warszawska Akademia Medyczna. Jego rozprawa habilitacyjna „Torbiel branchiogenna boczna szyi. Klinika – chirurgia – morfologia” była pierwszą w polskim piśmiennictwie syntezą problematyki tzw. raka branchiogennej szyi¹¹. W trakcie przygotowywania rozprawy habilitacyjnej zainteresowało go, kiedy lekarze po raz pierwszy rozpoznali i naukowo opracowali zagadnienie odchyłań rozwojowych szyi. Okazało się, że w 1789 r. opisał je chirurg Hunczovsky, Morawianin¹².

Jako doktor habilitowany został w 1979 r. ordynatorem oddziału chirurgii ogólnej Szpitala Wojewódzkiego w Rzeszowie, kierownikiem klinicznego oddziału chirurgii ogólnej Katedry Nauczania Klinicznego Filii krakowskiej Akademii Medycznej w Rzeszowie i specjalistą w zakresie chirurgii ogólnej na województwo rzeszowskie.

W 1983 r. otrzymał stypendium badawcze Uniwersytetu w Würzburgu, które pozwoliło mu odbyć tam staż kliniczny. Po powrocie stał się polskim pionierem metody otwartego leczenia, a więc niezszywania powłok brzusznych, w trakcie zaawansowanego zapalenia otrzewnej. Jego zasługi w tym zakresie przypomniano w wydanej w 2016 r. monografii „Leczenie metodą otwartego brzucha”¹³.

⁹ Tenże, *Opis resuscytacyjnego oddychania z ust do ust w edykcje z roku 1775 o postępowaniu w przypadkach nagłych*, „Archiwum Historii Medycyny” 1969, s. 183-192.

¹⁰ T. Garlej, *Płocka Służba Zdrowia w 40-leciu PRL*, „Notatki Płockie. Kwartalnik Towarzystwa Naukowego Płockiego” 1984, nr 3, s. 72-80.

¹¹ Zbiory Agaty Jonecko. Ocena całokształtu dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej dr. n. med. Antoniego Jonecko przez prof. Stanisława Szyszko z 7 marca 1977 r..

¹² A. Jonecko, *Opis wrodzonych przetok szyi dokonany przez chirurga Hunczovsky'ego w roku 1789*, „Terapia i Leki” 1975, nr 3, s. 84-87.

¹³ *Leczenie metodą otwartego brzucha*, (red.) D. A. Walczak, T. Banasiewicz, P. W. Trzeciak, Poznań 2016.

Ryc. 6. Doc. Antoni Jonecko, prezydent Polsko-Niemieckiego Towarzystwa Historii Medycyny podczas sympozjum w Łańcutcie, 2001 r.

Kiedy w 1986 r. został bezprawnie zwolniony z pracy w Szpitalu Wojewódzkim w Rzeszowie, znów wyjechał do Würzburga, by tam prowadzić badania naukowe i ogłaszać ich wyniki w międzynarodowych czasopismach lekarskich. Po trzech latach wrócił i w 1990 r. objął stanowisko docenta w III Katedrze i Klinice Chirurgii Ogólnej Akademii Medycznej w Krakowie. W 1996 r. przeszedł na emeryturę, ale kontynuował działalność dydaktyczną jako profesor w Instytucie Ochrony Zdrowia Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu i Katedry Psychologii Klinicznej Dzieci i Młodzieży Wydziału Pedagogicznego Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Opolu¹⁴.

¹⁴ Zbiory Agaty Jonecko, życiorys prof. Antoniego Jonecko.

Odnosił wiele sukcesów naukowych. Zasłużył się dla histologii opracowując zjawisko „ringbinding” w mięśniach oraz wykazując histopatochemicznie działanie środków antycholinesterazowych. Opracował drenaż i lecznicze przetaczanie limfy, nową technikę operacyjną pozatorakalnego *bypassu* naczyniowego w zespole zamknięcia *vena cava superior* oraz, jak wspomniano, chirurgię i morfologię odchyłeń rozwojowych szyi. Od 1961 r. był członkiem Towarzystwa Chirurgów Polskich (w latach 1984-1987 był przewodniczącym Oddziału Rzeszowskiego), Polskiego Towarzystwa Anatomicznego, Polskiego Towarzystwa Histochemików i Cytochemików, z czasem też Polskiego Towarzystwa Onkologii i Towarzystwa Naukowego Płockiego.

Mając poważny dorobek kliniczny, nie rezygnował z aktywności w dziedzinie historii medycyny. Był członkiem Komisji Historii i Filozofii Medycyny Oddziału PAN w Krakowie, a z Polsko-Niemieckim Towarzystwem Historii Medycyny był związany jako jego współzałożyciel, a od 2001 r. prezydent. Wobec zamieszkiwania członków zarządu w różnych miastach, sekretariat prowadził sam, sumiennie odkładając kopie wszystkich pism do segregatorów. Zdawał sobie sprawę, że podczas jego sympozjów „historyczne zagadnienia medyczne relacji dotyczących Niemiec i Polski zostają wspólnie dyskutowane, przyczyniając się do historycznego zrozumienia i polepszenia relacji między Niemcami a Polakami”¹⁵. W 2001 r. zorganizował w Łańcucie kolejne sympozjum Polsko-Niemieckiego Towarzystwa Historii Medycyny. Dwa lata później, podczas IX Sympozjum „Medycyna a Państwo”, wykazał w referacie o relacjach między lekarzem a pacjentem w świetle pruskich edyktów medycznych dla Śląska, że po zajęciu Śląska przez Prusy lekarze niemieccy postrzegali pacjentów wywodzących się z miejscowej ludność pod kątem „użyteczności militarnej”¹⁶.

Ponadto w ostatnich latach życia należał do zespołu redakcyjnego czasopisma „Acta Medica Jaroslaviensia”, wydawanego w Jarosławiu od 1977 r. przez Sekcję Nauk Medycznych Lekarsko-Farmaceutyczno-Pielęgniarskich Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia. Redaktorem naczelnym tego dość nieregularnie wydawanego czasopisma pozostawał doc. dr hab. Stanisław Sobocki, także chirurg, a doc. dr hab. Antoni Jonecko prowadził dział prac klinicznych, zwykle zamieszczając w nim swoje artykuły. Inny charakter miały prace, które zamieszczał w dziale poświęconym historii nauk medycznych¹⁷.

Był laureatem nagród Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego i Fundacji im. Alexandra Humboldta. Na jego dorobek publikacyjny składało się ponad 250 prac,

¹⁵ Archiwum Polsko-Niemieckiego Towarzystwa Historii Medycyny, przechowywane w Katedrze i Zakładzie Historii i Filozofii Nauk Medycznych Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu (Poznań, ul. Przybyszewskiego 37), A. Jonecko, Wniosek do Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej o dotację na organizację IX Sympozjum Polsko-Niemieckiego Towarzystwa Historii Medycyny w 2003 r. w Krakowie.

¹⁶ K. Stelmasiak, Sprawozdanie z VIII Wspólnej Konferencji Polsko-Niemieckiego Towarzystwa Historii Medycyny, „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne”, 2003, s. 459-463.

¹⁷ Np.: A. Jonecko, *Stare źródła do dziejów medycyny wojskowej z polskiego obszaru językowego*, „Acta Medica Jaroslaviensia” 2013, s. 91-96; U. Jonecko, A. Jonecko, *Historia wynalezienia sulfonamidów*, „Acta Medica Jaroslaviensia” 2014, s. 45-51.

z których prawie jedną trzecią zamieścił w czasopismach niemiecko-, anglo- lub francuskojęzycznych. Ujawniał zainteresowania wielodyscyplinarne, pisał kreatywnie, opierając się na swoich przemyśleniach i doświadczeniach. Prawie połowę jego dorobku publikacyjnego stanowiły prace oryginalne, których był jedynym autorem¹⁸. Zmarł 18 listopada 2020 r. w Rzeszowie.

Ciężar gatunkowy dorobku Antoniego Jonecko w dziedzinie historii medycyny wyznaczają prace oparte na źródłach piśmiennych i specjalistycznej wiedzy lekarskiej autora. Jest ich niewiele, ale były przywoływane przez innych autorów. Na przykład, Jerzy Róziewicz pisząc o Janie Ewangelicie Purkyne przypomniał, że Antoni Jonecko jako pierwszy odkrył, że jego pierwszy artykuł o układzie przewodzącym serca został opublikowany na łamach „Rocznika Wydziału Lekarskiego w Uniwersytecie Jagiellońskim”¹⁹. Dla badaczy dawnych epidemii znaczenie poznawcze miał artykuł o kordonie sanitarnym w księstwie śląskim w drugiej połowie XVIII w.²⁰.

Fakt współpracy naukowej prof. Jonecko z niemieckimi historykami medycyny, często jak on praktykującymi lekarzami, oraz wprowadzania artykułów do niemieckiego obiegu naukowego jest warty podkreślenia. Przykładem takiej publikacji jest opracowanie poświęcone Mikołajowi z Polski²¹. W jego dorobku zauważalne są też miscellanea, np. doniesienie o epitafium lekarza płockiego Alberta Nigritiusa²².

W sumie, jego dorobek był bogaty i różnorodny, świadczący o erudycji w różnych dziedzinach medycyny, przede wszystkim chirurgii ogólnej. Profesor był znakomitym, perfekcyjnym organizatorem oraz wrażliwym, głęboko wierzącym i pełnym autentycznego szacunku dla ludzkiego życia na każdym etapie jego trwania człowiekiem.

¹⁸ Zbiory A. Jonecko, życiorys prof. A. Jonecko.

¹⁹ A. Jonecko, *Die polnischsprachige Erstbeschreibung der Sarkosporidien-Zysten und Reizleitungsfasern im Herzgewebe durch Johann E. Purkyne im Jahre 1839. Eine Wiederholung seiner Untersuchungen*, „Medizinhistorisches Journal” 1988, s. 319-324; tegoż, *Pierwsza publikacja Purkynego o włóknach układu Przewodzącego serca*, „Wiadomości Lekarskie” 1972, z. 22, s. 2069-2073; J. Róziewicz, *Życie i dzieło Jana Ewangelisty Purkyne w piśmiennictwie polskim (1841-1987)*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1988, s. 345-366.

²⁰ U. Jonecko, A. Jonecko, *Studia nad patentem o kordonie sanitarno-wojskowym księstwa śląskiego z roku 1770*, „Archiwum Historii Medycyny”, 1973, s. 163-171.

²¹ A. Jonecko, G. Keil, *Studien zum Dichterarzt Nikoleus von Polen. Eine Skizze des Mittelalterlichen Arztes und Dichters unter besonderer Akzentuierung seiner ‘Antipocras’ – Streitschrift, seiner ‘Experimenta’, der ‘Chirurgie’ sowie seiner Verbindungen nach Schlesien*, „Wurzburger Medizinhistorische Mitteilungen” 1993, s. 205-225.

²² A. Jonecko, *Epitafium Alberta Nigritiusa, XVI-wiecznego lekarza z Płocka w kościele w Bieczu*, „Notatki Płockie. Kwartalnik Towarzystwa Naukowego Płockiego” 1988, nr 1, s. 11-12.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Polsko-Niemieckiego Towarzystwa Historii Medycyny, przechowywane w Katedrze i Zakładzie Historii i Filozofii Nauk Medycznych Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu (Poznań, ul. Przybyszewskiego 37A):

A. Jonecko, Wniosek do Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej o dotację na organizację IX Sympozjum Polsko-Niemieckiego Towarzystwa Historii Medycyny w 2003 r. w Krakowie.

Zbiory Agaty Jonecko

Ocena całokształtu dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej dr. n. med. Antoniego Jonecko przez prof. Stanisława Szyszko z 7 marca 1977 r. (dalej: ocena prof. S. Szyszko, 1977);

Życiorys Antoniego Jonecko.

Źródła drukowane

Jonecko A., *Die polnischsprachige Erstbeschreibung der Sarkosporidien-Zysten und Reizleitungsfasern im Herzgewebe durch Johann E. Purkyne im Jahre 1839. Eine Wiederholung seiner Untersuchungen*, „Medizin-historisches Journal” 1988, s. 319-324.

Tegoż, *Eine mediane Halszyste mit Plattenepithelnestern und stellenweise atypischen Schilddrüisengewebe*, „Anatomische Anzeiger” 1968, s. 554-564.

Tegoż, *Epitafium Alberta Nigritiusa, XVI-wiecznego lekarza z Płocka w kościele w Bieczu*, „Notatki Płockie. Kwartalnik Towarzystwa Naukowego Płockiego” 1988, nr 1, s. 11-12.

Tegoż, *Lymphocyte as a myeloid cell precursor*, „Japanese Journal of Experimental Medicine” 1969, s. 331-337.

Tegoż, *Obrażenia chirurgiczne i methemoglobinemia wskutek wybuchu mieszaniny utleniającej*, „Wiadomości Lekarskie” 1976, s. 157-160.

Tegoż, *On the problem of the ringed fibres of striated musculature*, „Journal of Animal Morphology and Physiology” 1966, s. 189-200.

Tegoż, *Opis resuscytacyjnego oddychania z ust do ust w edykcje z roku 1775 o postępowaniu w przypadkach nagłych*, „Archiwum Historii Medycyny” 1969, s. 183-192.

Tegoż, *Opis wrodzonych przetok szyi dokonany przez chirurga Hunczovsky’ego w roku 1789*, „Terapia i Leki” 1975, nr 3, s. 84-87.

Tegoż, *Pierwsza publikacja Purkynego o włóknach układu Przewodzącego serca*, „Wiadomości Lekarskie” 1972, z. 22, s. 2069-2073.

Tegoż, *Stare źródła do dziejów medycyny wojskowej z polskiego obszaru językowego*, „Acta Medica Jaroslaviensia” 2013, s. 91-96.

Tegoż, *Technika drenażu głównego przewodu limfatycznego u szczura*, „Postępy Higieny i Medycyny Doświadczalnej” 1966, s. 937-947.

Tegoż, G. Keil, *Studien zum Dichterarzt Nikoleus von Polen. Eine Skizze des Mittelalterlichen Arztes und Dichters unter besonderer Akzentuierung seiner ‘Antipocras’ – Streitschrift, seiner ‘Experimenta’, der ‘Chirurgie’ sowie seiner Verbindungen nach Schlesien*, „Wurzbürger Medizinhistorische Mitteilungen” 1993, s. 205-225.

Jonecko U., Jonecko A., *Historia wynalezienia sulfonamidów*, „Acta Medica Jaroslaviensia” 2014, s. 45-51.

Tychże, *Studia nad patentem o kordonie sanitarno-wojskowym księstwa śląskiego z roku 1770*, „Archiwum Historii Medycyny”, 1973, s. 163-171.

Opracowania

- Garlej T., *Płocka Służba Zdrowia w 40-leciu PRL*, „Notatki Płockie. Kwartalnik Towarzystwa Naukowego Płockiego” 1984, nr 3, s. 72-80.
- Jonecko A., *Niemiecko-Polskie Sympozjum „Medycyna a Wojna – Düsseldorf 2009”*, „Acta Medica Jaroslaviensia” 2012, s. 91. s. 91-96.
- Leczenie metodą otwartego brzucha*, (red.) D. A. Walczak, T. Banasiewicz, P. W. Trzeciak, Poznań 2016.
- Różewicz J., *Życie i dzieło Jana Ewangelisty Purkyne w piśmiennictwie polskim (1841-1987)*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1988, s. 345-366.
- Stelmasiak K., *Sprawozdanie z VIII Wspólnej Konferencji Polsko-Niemieckiego Towarzystwa Historii Medycyny, „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne”*, 2003, s. 459-463.